

**P.P. NEGULESCU – PROFESORUL FILOSOF
„DĂTĂTOR DE STIL ȘI DE MĂSURĂ”**

GABRIELA POHOAȚĂ*

gabriela_pohoata@yahoo.com

„Profesorul P.P. Negulescu a avut un singur ideal, care i-a fost și metodă în același timp: cercetarea fără prejudecăți a adevărului, respectul și propovăduirea adevărului. Fiind credincios lui însuși, el a fost credincios tuturor marilor idealuri ale omenirii”.

Camil Petrescu**

Abstract: *We start from the premise that the philosopher P.P. Negulescu did not create a philosophical system, even if he wrote „Destinul omenirii” („The Human Destiny”) and „Geneza formelor culturii” („The Genesis of the culture forms”). The article proposes to illustrate, on the basis of genuine texts, the personality of the „creator of style” philosophy professor. P.P. Negulescu was an encyclopaedic mind that made an interdisciplinary research in consonance with the contemporary trends in science and philosophy.*

Keywords: *Philosophy, science, culture, style, philosophical system.*

Despre filosoful român P.P. Negulescu ca profesor se știe puțin, ceea ce justifică și onorează demersul nostru. Pedagogia filosofică românească ar fi incompletă fără cercetarea și analiza rolului acestei personalități în învățământul românesc. Când rostim numele lui P.P. Negulescu, cugetul nostru se îndreaptă, în primul rând, la amploarea scrierilor sale precum: *Filosofia Renașterii, Destinul omenirii, Geneza formelor culturii* și la alte scrieri de istoriografie filosofică remarcabile, contribuții incontestabile în istoria gândirii românești. *Maiorescu i-a fost modelul prin excelență, modelul absolut.*

* Conf. univ. dr., - Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.

** Petrescu C., *Profesorul și gânditorul P.P. Negulescu, în Teze și antiteze*, București, 1936.

1. P.P. Negulescu este cunoscut ca fiind unul din exponenții maioreșcianismului. A fost unul dintre tinerii selectați de profesor, care avea să devină printre cei mai străluciți discipoli ai săi. Avea, în 1891, atunci când a intrat în atenția profesorului său, nu mai mult de nouăsprezece ani (s-a născut la Ploiești, la 14/27 octombrie 1872). Întâlnirea sa cu marele profesor avea să-i schimbe efectiv destinul. După ce a absolvit liceul, tânărul Negulescu, neaspirând spre cugetarea filosofică, s-a înscris student la facultatea de științe a Universității bucureștene. Șansa lui a fost determinată de urmarea recomandărilor unui coleg care l-a sfătuit insistent să audieze o prelegere de istoria filosofiei a lui Maiorescu. S-a întâmplat ca în acea prelegere (la care participa, ca de obicei, un public foarte numeros, format nu doar din studenți) profesorul să comenteze clasificarea științelor în opera lui August Comte. P.P. Negulescu a fost atât de cucerit de calitatea prelegerii și de interogațiile filosofiei, încât s-a decis să abandoneze științele pozitive pentru filosofie. A ascultat în acel an toate prelegerile lui Maiorescu cu o încântare care semnifica mai mult decât descoperirea unui nou orizont. Era, efectiv, o revelație. **Revelația adevăratei vocații.** În anul următor, probabil 1891, a devenit student la litere, intrând relativ repede în zona de interes a profesorului. Cum avea să mărturisească mult mai târziu, tocmai în 1938, această fericită întâlnire cu cel ce avea să devină magistrul său spiritual a fost „un eveniment însemnat - aș zice capital - din viața mea intelectuală”¹.

Era nu numai audient constant la cursul lui Maiorescu, ci și frecventator activ al seminarului condus de profesor, făcându-se remarcat. Probabil că momentul când profesorul l-a selectat definitiv a fost prilejuit de prezentarea, în cadrul seminarului, a unei lucrări „neobișnuit de întinse” despre Spencer. Lucrarea, își amintea fostul student, „s-a bucurat de atenția deosebită din partea lui Maiorescu.

Mi-a adresat la Universitate câteva cuvinte de încurajare și m-a invitat pentru o convorbire mai lungă acasă, unde, spre marea mea mirare, m-a reținut la dejun”². Conversația și invitația la dejun au avut semnificația, intrată în ceremonialul amfitrionului, a cooptării. De la acest moment inaugural, Negulescu va participa, cu regularitate, la ședințele cele mari (ale Junimii) și la cele mai restrânse (cu grupul tinerilor studenți). Ambele, desigur, desfășurate în vestita casă din strada Mercur. Încă din anii

¹ P.P. Negulescu, *Ceva despre Maiorescu*, în *Convorbiri literare*, 1938, p. 74.

² *Ibidem*, p. 75.

studentției, tânărul Negulescu avea să devină colaborator al *Revistei Convorbiri literare*. Este important de subliniat că, deși avea numai douăzeci de ani, P. P. Negulescu își făcea debutul la această publicație cu un studiu intitulat *Psihologia stilului*, care a apărut în trei numere ale revistei (2, 3 și 4 din 1892), solicitat, dacă nu chiar impus, de către magistrul său Titu Maiorescu, care și-a dat seama că poate să facă din discipolul său un adversar redutabil în polemica cu Gherea. Se încerca astfel demonstrarea implicită că modernitatea în estetică nu e apanajul exclusiv al lui Gherea. Cum se știe, viața culturală românească a fost dominată, în această perioadă, de polemica Gherea-Junimea³.

Negulescu a terminat facultatea în 1892 cu o teză de licență despre *Critica apriorismului și a empirismului*, probând certa vocație pentru filosofie. Aproape trei sferturi de an rămâne la Ploiești în așteptarea unei dezlegări fericite pentru cariera sa. De abia în aprilie 1893, la stăruința lui Maiorescu, Ministerul Instrucțiunilor și Cultelor îi acordă o subvenție pentru o călătorie de studii în Franța și în Germania. Cercetează atent bibliotecile și muzeele din capitala Franței, apoi, mai mult, pe cele din Berlin și alte orașe germane. Citește mult și cu folos, scrie acum utilele studii de estetică pentru *Convorbiri*, se obișnuiește cu atmosfera vieții universitare în vestite centre europene.

În octombrie 1894, după ce se reîntoarce în țară, ocupă cu ajutorul lui Maiorescu postul de conferențiar în filosofie la Universitatea din Iași. Peste doi ani, în 1896, postul de conferențiar al lui Negulescu e transformat în profesor definitiv, fiind titular – titularizarea oficială e din 1899 – al catedrei de istoria filosofiei moderne și logică. Devenise astfel, la numai 24 de ani, profesor de filosofie, fără a-și fi luat doctoratul. Și aceasta datorită înaltei protecții a profesorului său. Dar nu devenise, cu câteva decenii mai înainte, și Titu Maiorescu – care avea totuși un doctorat în filosofie luat la Giessen – profesor de filosofie la 21 de ani și rector la 24? Negulescu, cel mai fidel discipol al său, reedita cazul marelui său profesor. Să adăugăm că în 1910, pensionându-se Titu Maiorescu, Negulescu se transfera la Universitatea din București, **numit fiind** titularul catedrei de istorie și enciclopedia filosofiei, funcționând aici până la pensionare (1940). Cariera sa profesorală a fost, așadar, așezată pe piloni fermi încă din 1896. Devenise o personalitate a vieții științifice și publice (ca membru important, până în 1914, al Partidului Conservator). Notorietatea sa avea să crească pe toate planurile, atât în domeniul academic, științific, cât și în

³ P.P. Negulescu, *Ceva despre Junimea, Convorbiri literare*, 1937, p. 55.

viața publică. Altfel spus, deopotrivă ca profesor, autor de studii de istoria filosofiei (în 1910 a publicat primul volum, foarte bine primit la *Filosofia Renașterii*), și ca exponent de frunte al vieții publice (a fost de două ori ministru la Culte și Instrucțiune Publică – în 1920-1921 și în 1926 – în guvernările Partidului Poporului, al cărui membru a fost de la întemeiere). După apariția, în 1914, a celui de al doilea volum din *Filosofia Renașterii* e ales, în 1915, membru corespondent al Academiei Române. Până prin anii treizeci, stima de care se bucura era unanimă în conștiința publică. Este sigur ca „monahismul laic, care-l ținea departe de lume și de plăgile ei” (Anton Dumitriu), „suprema corectitudine intelectuală impusă până la ascetism” (Camil Petrescu), raționalismul, evoluționismul și larga deschidere europeană ale lui P.P. Negulescu puteau fi mai puțin gustate de o generație expansivă și explozivă ce prefera să se apropie, cu bună credință și nedisimulată admirație inițială, de tot ce însemna în acel moment de criză, filosofie a misterului, a abisalului, orientare ortodoxistă, etnicistă de tipul celei ilustrate de către Nae Ionescu și Nechifor Crainic. Deși combătut cu vehemență, Negulescu își vede senin de treburile științifice, iar lucrările pe care le publica sunt – uneori – răspunsuri docte la ideologia și filosofia propagate de cercurile adversare. *Geneza formelor culturii* din 1934, *Destinul omenirii* (primele patru volume apar între anii 1938-1944 și, postum, în 1971 se publica cel de-al cincilea volum). În sfârșit, între anii 1941-1944 își editează cele cinci volume din *Istoria filosofiei contemporane*. Mai toate aceste lucrări, ca și altele, apărute postum (*Problema cunoașterii*, 1969, *Problema ontologică*, *Istoria filosofiei moderne*, 1972, *Problema cosmologică*, 1977), au fost la origine cursuri universitare, rostite de la catedră cu voce egală și nu tocmai atrăgătoare. Dar în ciuda handicapului, aceste cursuri interesau și recoltau aderenți. În 1941, rostește în calitate de membru titular al Academiei Române (alegerea a avut loc în 1936) un memorabil discurs de recepție: *Conflictul generațiilor și factorii progresului*⁴. Era aici – sau și aici – răspunsul său implicit la atacurile multe și dese, ale acelor care negau rosturile raționaliste ale meditației filosofice.

2. P.P. Negulescu aparținea unei alte tipologii intelectuale, marcate de spiritul veacului al XIX-lea, fără a disprețui câștigurile secolului XX. Se poate spune că, într-un fel, cele aproape o mie trei sute de pagini tipărite

⁴ P.P. Negulescu, *Conflictul generațiilor și factorii progresului* (extras), București, 1941, p. 29.

ale *Filosofiei Renașterii*⁵ în versiunea revizuită de autor după încheierea ultimului război rezumă cel mai fidel personalitatea sa de profesor, cugetător, om de cultură. Acest umanist informat în atâtea și diverse domenii ale naturii și culturii – avea cunoștințe impresionante de chimie, fizică, matematică, antropologie (atât de evidente în *Geneza formelor culturii*⁶) – era, prin definiție, un impecabil profesor transmițător de informații obiective, ce nu înțelegea să dea contur, în cursurile sale, unor opinii ale sale, ci doar tezelor, sistemelor, doctrinelor și ideologiilor altora, ale gânditorilor ce formau șirul lung al istoriei filosofiei.⁷ S-a remarcat deja⁸ că în paginile sale atât de expositive Negulescu era prea puțin personal... Faptul este de domeniul evidenței pentru cine citește cărțile profesorului izvorâte din cursurile sale universitare, unde acesta „a făcut dintr-o prudență excesivă norma atitudinii lui filosofice”⁹. Fiind fidel modelului maioreșcian, profesorul P.P. Negulescu afirmase categoric într-una din prelegerile sale de filosofie: „Această deprindere de-a spune neted sistemul altuia, fără a-l învâlmăși cu părerile noastre proprii, este de o deosebită însemnătate”¹⁰. Frază-cheie pentru înțelegerea demersului profesoral și filosofic al lui Titu Maiorescu, ea poate sta înscrisă deasupra operei de dascăl și cugetător a lui P.P. Negulescu. Nu întâmplător, Nicolae Iorga – cel mai strălucit exponent al generației lui P.P. Negulescu – opina că „finul cugetător filosofic este o icoană a maestrului său Maiorescu până și la cel mai mărunț dintre gesturi, dar mult mai personal în idei și mai stilist în formă”¹¹. În mod analog, G. Călinescu – marele spirit critic al literaturii române, portretist exemplar și fin psiholog, într-o caracterizare plastică și precisă dintre cele ce abundă în „Istoria” sa – observa că „P.P. Negulescu moștenește hieratica maestrului în forme mai spectaculoase. Ca un Ramses de bazalt el vorbește monoton și nemișcat, cu un zâmbet enigmatic în colțul gurii, cu mâinile lăsate rigid pe genunchi”¹².

⁵ P.P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*, București, Ed. Eminescu, 1986.

⁶ P.P. Negulescu, *Geneza formelor culturii*, București, Ed. Eminescu, 1984.

⁷ R. Teodorescu, Prefața la *Filosofia Renașterii*, *op.cit.*, p. VIII.

⁸ Z. Ornea, *Introducere la Geneza formelor culturii*, *op.cit.*, p. 49.

⁹ N. Bagdasar, T. Herseni, S.S. Bărsănescu, *Istoria filosofiei moderne*, vol. V: *Filosofia românească de la origini și până azi*, București, 1941, p. 122.

¹⁰ *Titu Maiorescu și prima generație de maioreșceni*. Corespondența, ed. Z.Ornea, f. Mihai, R. Bichis, București, 1978, p. 4.

¹¹ *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, ed. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, București, 1984, p. 480.

¹² G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. A II-a, revăzută și adăugită, București, 1982, p. 407.

Elev, așadar, al celui ce a fost numit, în posteritate, un „Socrate al filosofiei românești”¹³, P.P. Negulescu nu a uitat vreodată datoria morală contractată față de Maiorescu (Eu, cel puțin, de la d-voastră am primit îndemnurile care au dat vieții mele forma ei de acum, îi scria el magistrului la câțiva ani după încheierea studiilor universitare), nici lecția unui profesionalism riguros, a informației temeinice, opuse diletantismului de orice fel, evocată târziu, în 1937, în numărul jubiliar al „Convorbirilor literare”¹⁴.

Destinul a voit ca Negulescu să repete, la alte proporții, cariera lui Maiorescu căruia i-a succedat în 1910, pentru trei decenii, ca titular al cursului de istoria filosofiei (în fapt, de „istoria și enciclopedia filosofiei”), la Universitatea din București.

Atât la București, cât și la Iași, P.P. Negulescu a fost profesorul multor generații de intelectuali ai vremii de dinainte și după primul război mondial.

Aducem în discuție, în acest sens, mărturiile discipolilor săi, pe care le considerăm esențiale demersului nostru de realizare a *portretului pedagogic autentic al lui P.P. Negulescu*. Lecțiile, cu frazele „impecabil construite și ordonate” evocate de Eugeniu Speranția¹⁵ erau, și în perioada ieșeană, așa cum și le amintea Dimitrie Gusti, fostul său elev, din 1898, dedicate filosofilor ce uneau evul mediu cu evul modern.

Nu foarte departe de aceste lecții de tinerețe – ce au cuprins și filosofia Renașterii, pentru întâia dată la noi sistematic tratată – vor fi fost și cele ale profesoratului la București, pe când în sala IV a vechiului local universitar îl asculta cel mai fidel discipol al său, Camil Petrescu. Mărturia sa este poate cea mai elocventă probă a admirației față de magistrul său, dintre cele ce s-au păstrat despre fostul junimist, **„cel mai preocupat de stil, dascăl și om din cuprinsul acestei țări”**: „Svelt și liniștit, fără cea mai neînsemnată neglijență în îmbrăcăminte, fără familiaritate în gest, își ocupa la ora precisă, cu o voită pedanterie, locul în fotoliul de pe catedră. Urma cu o voce scăzută, care în tăcerea încremenită a sălii în amfiteatru, ticsite, capătă putere de șoaptă sugestivă, lecția săptămânii. Ritmul vorbirii era neschimbat, gestul intenționat monoton, pentru ca să se evite

¹³ Gr. T. Pop în introducere la: T. Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*, ed. Gr. T. Pop, Al. Surdu, Craiova, 1980, p. XLV.5.

¹⁴ *Ceva despre Junimea*, în *Convorbiri literare*, 1-5, 1937, p. 63.

¹⁵ Eugeniu Speranția, *Figuri universitare*, București, 1967, p. 42-48.

stridențele exterioare, iar jocul și acrobația să fie numai în gândirea înfățișată cu devotament”.¹⁶

Au existat voci – și nu dintre cele mai puțin ascultate – care i-au reproșat profesorului de istoria filosofiei care succedase lui Maiorescu absența unei personalități marcante, lipsa unei implicări cu opinii proprii, un academism ce apărea generațiilor mai tinere ca desuet.

Pentru Lovinescu, cercetând posteritatea critică maioresciană, Negulescu apărea drept un „spirit academic... de cultură filosofică, de expresie ponderată, de stil abstract, revărsat în ape, șes, fără *mordant* polemic, și menținându-se în plan strict ideologic”¹⁷, ceea ce, însă, putea să prelungească îndeajuns de fericit, în anii interbelici, una dintre trăsăturile junimismului.

Nu am putea omite din mărturisirile discipolilor pe Mircea Eliade, care și-a susținut licența cu o comisie prezidată de P.P. Negulescu, cu o teză consacrată gândirii renaștentiste, poate influențat de autorul „Filosofiei Renașterii”, deși marele istoric al religiilor nu-l citează și nu-i agreează stilul: „Era, fără îndoială, un profesor onest și competent, dar învățătura sa nu mi-a lăsat niciodată impresia de a corespunde unei necesități interioare. Erudiția sa, departe de a lasă să se bănuiască o sete faustică de cunoștințe, era mai curând rodul unei munci lente și răbdătoare a unui om care caută, desigur, să se informeze, dar numai din pricina că funcțiile sale îl obligau la aceasta”¹⁸.

De asemenea, pentru autorul lui *Maitreyi* amintirea trecerii prin seminarul lui Negulescu se condensa într-o intervenție a studentului Eliade, deloc apreciată de profesor, într-un registru „pasionat, volubil, dezordonat, bâlbâindu-se uneori”, într-o incoerență recunoscută, al cărui substrat era cumva neliniștea metafizică a unui tânăr căutător de adevăr. Aversiunea lui Eliade față de Negulescu merge până acolo încât susține că izvoarele inspirației lui Negulescu se aflau în cărți de popularizare, că nu citea monografiile sau articole de specialitate, ci numai recenzii și sinteze pentru nespecialiști. Sunt afirmații ale lui Mircea Eliade pe care alți discipoli ai istoricului filosofiei – ei înșiși gânditori cu notorietate – nu numai că nu le confirmă, dar le și contrazic integral. Fostul asistent al profesorului Negulescu – este vorba despre logicianul Anton Dumitriu,

¹⁶ C. Petrescu, *op.cit.*, p. 150-151.

¹⁷ E. Lovinescu, *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943, p. 74.

¹⁸ Mircea Eliade, *Memoire I, 1907-1937. Les promesses de l'équinoxe*, Paris, 1980, p. 145-146.

pentru care maestrul său a fost „primul istoric al filosofiei pe care l-a dat neamul acesta” – își amintea, dimpotrivă, că „era... de o scrupulozitate științifică excesivă, la curent cu toate teoriile științifice și filosofice ale vremii¹⁹ de la sursă directă, ceea ce este evident pentru cine străbate chiar și o carte cu izvoare dificil de consultat precum „Filosofia Renașterii”. S-a spus despre „Filosofia Renașterii” că este cea mai bună carte a lui P.P. Negulescu²⁰, ceea ce, într-un fel e adevărat, chiar dacă nu ea, ci „Destinul omenirii” sau „Geneza formelor culturii” sunt cele care i-au adus notorietatea. Deși a meditat în scris la toate chestiunile esențiale ale filosofiei (ontologie, cosmologie, gnoseologie, teoria culturii, destinul umanității) ar fi greu – dacă nu imposibil – să se spună că Negulescu a construit un sistem filosofic. De altfel, vremea sistemelor filosofice se cam încheiase, odată cu secolul al XIX-lea, și Negulescu, știind bine aceasta, nici nu și-a propus o asemenea construcție. Au fost totuși opinii autorizate care considerau că se poate vorbi la Negulescu de un sistem filosofic. Simptomatică e în acest sens ipoteza lui Dimitrie Gusti formulată în 1941 în discursul de răspuns la cel academic de recepție al lui Negulescu: „Deși găsiți că un sistem filosofic ar face parte din colecția îndrăznelilor premature, cum ați spus-o în cuvântarea programatică ce ați ținut-o cu ocazia sărbătoririi d-voastră de împlinire a 60 de ani de viață, totuși d-voastră aveți un sistem”. Și invocă, în sprijin „seria sistematică a filosofiei în cinci volume, consacrate mai ales problemelor cosmologice și ontologice, problemelor filosofice arzătoare ridicate de științele contemporane.”²¹

Este foarte adevărat că P.P. Negulescu a meditat la toate marile probleme filosofice ale timpului său, propunând interpretări coerente, dar nu ne raliem pe poziția lui D. Gusti, pentru că în opinia noastră sistemul filosofic reclamă construcție, creație. Or, P.P. Negulescu nu este un creator de termeni filosofici (în sensul lui V. Conta, C. Rădulescu Motru, L. Blaga, Mircea Florian, C. Noica), „căci profesia de dascăl, și mai ales aceea de istoric al filosofiei, îl solicitau să expună și să explice – cum ținea mereu să precizeze – doctrinele altora, de la Thales la Descartes și

¹⁹ Ion Corbea, N. Florescu, *Biografii posibile*, seria a III-a, București, 1984, p. 62, p. 72.

²⁰ Z. Ornea, *Introducere la P.P. Negulescu, Geneza formelor culturii. Priviri critice asupra factorilor ei determinanți*, București, 1984, p. 49.

²¹ Conflictul generațiilor și factorii progresului, *Discurs rostit la 25 mai 1941 în ședința solemnă de către P.P. Negulescu, cu răspunsul lui Dimitrie Gusti*, Imprimeria națională, 1941, p. 36.

până la Hegel sau la neokantieni. Și a făcut-o într-o aleasă formă didactică, clară, coerentă, prin prezentarea etimologiei și a conținutului conceptelor la un filosof sau altul, a nuanțelor terminologice sau conceptuale". Cunoscător temeinic al operei filosofilor fundamentali și cu deosebire, a celor din epoca modernă și contemporană, Negulescu a evaluat-o cu o obiectivitate perfectă. Dar întotdeauna din perspectiva propriei concepții. Liantul în opera lui Negulescu îl constituie, fără îndoială, strădania de a fructifica – din perspectiva unei atitudini conceptuale – elementele fundamentale oferite de știință. Filosofia lui P.P. Negulescu nu poate fi înțeleasă în substanța și spiritul ei autentic în afara legăturii cu datele științei. Ea se înfățișează ca o încercare de generalizare și sintetizare a rezultatelor cunoașterii științifice. Cu siguranță că înclinația sa din tinerețe pentru științe i-a îngăduit accesul spre o literatură de strictă specialitate „pozitivă” care dă, de obicei, spaime filosofului. La Negulescu, dimpotrivă constatăm o perfectă acomodare. De aceea, tot ceea ce spune – după complicate procese de filtrare – este riguros și demn de crezare. În nicio lucrare, chiar acolo unde se contestă veracitatea unui punct de vedere dintr-o zonă a științei mult depărtată de filosofie, nu putem detecta tremur diletant. Totul respira înalta rigoare, clădită pe studiu aprofundat.

Prelegerile cursurilor sale păstrează, firesc, același caracter, de vreme ce majoritatea lucrărilor publicate au fost, la origine, cursuri universitare. Nu e vorba numai de investigație filosofică din perspectiva științei, ci și de metodologia precumpănitor expozitivă a discursului analitic. Poate că această manieră era potrivită din rațiuni didactice, pentru a înlesni studenților familiarizarea cu opera unor filosofi.

Cursul său de istoria filosofiei, predat un șir lung de ani, avea o calitate exegetică incontestabilă. Se evidențiază probitatea corectă a expunerii, timp de cincizeci de minute, a unei teorii, iar în următoarele zece „întreaga teorie era disecată și nimicită ca sub un neînduplecat stilet analitic”. Studentul neprevenit care, urmărind examenul expozitiv al profesorului se lăsa cucerit de teoria sau concepția prezentate, trăia la sfârșitul prelegerii un șoc efectiv atunci când i se demonstra, rece și casant, marile ei erori și cusururi. Readucem în discuție semnificativa mărturisire a celui mai fidel discipol al său, Camil Petrescu: „Toată bruma de spirit critic și exercițiul logic de care sunt în stare îmi vin din acel joc subtil în zonele rarefiate ale gândirii. De aci mai târziu extrema prudență în fața *genului genial*, hotărârea examenului permanent, preocuparea despre

punctul vulnerabil, grija unei lucidități continue”²². O asemenea apreciere venită din partea unui astfel de spirit ales merită să fie reținută. Ea modifică esențial judecata despre apostolatul didactic al lui Negulescu.

De asemenea, se știe și se cuvine să subliniem ca o notă pozitivă faptul că în cursurile universitare, Negulescu nu se limitează la tratarea problemelor cerute de programă, ci caută să dezvolte subiecte de actualitate, spre a contribui la îndrumarea tineretului într-un spirit raționalist, umanist și democratic, într-un moment în care reprezentanții extremei drepte încercau să-i atragă pe calea aventurismului politic. Astfel apar toate lucrările sale, care l-au consacrat ca fiind unul dintre profesorii de notorietate în peisajul filosofic românesc, care nu s-a limitat doar la a transmite niște cunoștințe învățate, ci a valorificat cunoașterea filosofică printr-o operă de proporții enciclopedice, contribuind astfel la dezvoltarea filosofiei românești.²³

3. Nota distinctivă a acestui gânditor este aceea că în toate scrierile sale, publicate în decursul unei activități care a acoperit mai bine de o jumătate de veac, *P.P. Negulescu a conceput filosofia în strânsă legătură cu știința*, aspect la care ne-am referit și în rândurile anterioare. **Ceea ce se impune să arătăm în acest context este că această legătură a filosofiei cu știința a devenit un principiu cu valoare metodologică fundamentală, aplicat în toate lucrările sale.** Temeiul abordării sale este convingerea că, numai astfel, *filosofia își poate îndeplini menirea de a da o explicare generală a universului, ca un tot unitar*. Potrivit acestei concluzii, P.P. Negulescu n-a aderat la ideea unui sistem închis; știința, scria el, a început să joace un rol important în viața omenirii numai de câteva secole, ceea ce înseamnă că ne aflăm abia la începutul procesului de explorare metodică a lumii înconjurătoare.

Angajându-se pe această cale, a legării filosofiei de știință, P.P. Negulescu a refuzat programatic să rânduiască rezultatele activității sale în scrieri filosofice definitive care ar risca să devină „îndrăznele premature”, a refuzat să se închidă, după propria-i expresie, în „formule definitive”. Dar, potrivit misiunii atribuite filosofiei, el a încercat să

²² Camil Petrescu. *op.cit.*, p. 151-152.

²³ P.P. Negulescu, *Scrieri inedite*, I, Ed. Academiei, București, 1969 (ediție îngrijită de Al. Posescu); idem, *Scrieri inedite*, II. *Destinul omenirii*, vol. V, Ed. Academiei, București, 1971; *Scrieri inedite* III, *Istoria filosofia moderne. Problema ontologica*, Ed. Academiei, București, 1972; *Scrieri inedite*, IV. *Problema cosmologica*, Ed. Academiei, București, 1977, (ediții îngrijite de N. Gogoneață).

realizeze un tablou unitar al lumii, călăuzindu-se după datele științei contemporane și să anticipeze asupra evoluției ulterioare a societății omenești, pornind de la analiza structurilor sociale contemporane.²⁴

P.P. Negulescu a fost preocupat de geneza și evoluția concepțiilor filosofice, de constituirea și surprinderea apariției elementelor de bază ale unor filosofii. Folosind metoda istorico-critică, gânditorul român abordează problemele filosofice pe întinse perioade istorice, definindu-și adesea poziția proprie prin adeziunea la anumite teorii, la care se oprește numai după amănunțite analize critice. Conceptul de filosofie este analizat de P.P. Negulescu din perspectiva filosofiei sale realiste: 1) Filosofia ca metafizică; 2) filosofia ca studiu sau cercetare a fenomenelor cuprinse în sfera experienței sensibile și 3) filosofia ca analiză a primelor principii și sinteză a ultimelor rezultate ale științei.

Sintetizarea datelor științei contemporane a devenit metoda utilizată frecvent de Negulescu în scrierile sale destinate problemei ontologice, problemei cosmologice, problemelor cunoașterii sau celor de teoria culturii. Negulescu a fost influențat în concepțiile sale de filosofia evoluționistă a lui Spencer, pe care a receptat-o însă mai ales în latura ei științistă.

Adeziunea la o filosofie legată funciar de știință, evoluționismul, încrederea în forța rațiunii, umanismul, atitudinea progresistă sunt constantele care conferă unitate gândirii și activității lui Negulescu.

Chiar dacă este considerat de către adversarii săi lipsit de originalitate, considerăm că o caracteristică a felului său personal de abordare a unei probleme este ampla desfășurare de idei și argumente, pe mari spații ale cunoașterii și pe întinse perioade istorice. Această largă cuprindere a problematicii este determinată de faptul că autorul își definește adesea poziția proprie prin adeziune la anumite teorii, la care se oprește numai după amănunțite analize critice și lungi incursiuni în istoria cunoașterii.

Perspectiva istorică se regăsește, de asemenea, în mai toate lucrările sale. Gânditorul e preocupat anume de geneza și evoluția teoriilor, de constituirea logicului în procesul dezvoltării sale istorice, caută să surprindă apariția elementelor de bază ale unei concepții, într-o înlanțuire necesară, ca urmare a progreselor inteligenței și a rafinării sensibilității omenești, a dezvoltării societății în lupta ei pentru mai bine.

Deși nu a construit un sistem filosofic, P.P. Negulescu a fost un spirit enciclopedic obiectivat printr-o operă la care a trudit pentru

²⁴ P.P. Negulescu, *Destinul omenirii*, vol. IV, 1944, p. 117, apud. *Istoria filosofiei românești*, Ed. Academiei, 1980, p. 256.

neamul său, dar care este foarte puțin cunoscută și apreciată la justa sa valoare.

A fost un profesor remarcabil, pentru că reușește ca nimeni altul să realizeze o sinteză filosofică, trecând în revistă atât soluțiile tradiționale oferite de cugetarea omenească de-a lungul timpurilor, cât și soluțiile mai noi, decurgând din cercetările științelor naturii. Întreprinde astfel o cercetare interdisciplinară, în spiritul tendințelor contemporane din știință și filosofie, evitând atât calea speculațiilor rupte de fapte, cât și empirismul pozitivist.²⁵

Așa cum rezultă din cele precizate mai sus, una din coordonatele fundamentale ale filosofiei sale, folosită drept axă a argumentației la toate cursurile, o constituie dezvoltarea unui spirit filosofic în prelungirea celui științific, ceea ce înseamnă, de fapt, depășirea într-o sinteză teoretică superioară a acestuia din urmă. Pentru că Negulescu nu face știință de dragul științei, el apelează la științe pentru a extrage din datele lor ceea ce ele ca atare nu pot da, în virtutea statutului lor specific. În toate cursurile sale, devenite apoi lucrări de referință pentru filosofia românească, subordonează datele științei unor sinteze filosofice; el reușește astfel să stabilească analogii și să surprindă structuri ale realului obiectiv, către care științele particulare pot cel mult să tindă, dar pe care ele nu le pot realiza. Este demn de semnalat faptul că prin această îmbinare a spiritului științific cu cel filosofic, gânditorul a ajuns la unele metode și concluzii prin care anticipează, într-o anumită măsură, procedeele și concluziile disciplinelor noi, de graniță, din zilele noastre.

BIBLIOGRAFIE

1. Bagdasar, N., Herseni T., Bârsănescu S.S., (1941), *Istoria filosofiei moderne*, vol. V: *Filosofia românească de la origini și până azi*, București.
2. Călinescu, G., (1982), *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. A II-a, revăzută și adăugită, București.
3. Corbea, Ion, Florescu N., (1984), *Biografii posibile*, seria a III-a, București.
4. Eliade, Mircea, (1980), *Mémoire I. 1907-1937. Les promesses de l'équinoxe*, Paris.
5. Maiorescu, T., (1967), *Prelegeri de filosofie*, Craiova.

²⁵ Al. Posescu, *Concepția lui P.P. Negulescu supra raportului dintre filosofie și știința*, în *Revista de filosofie*, nr.9/1965.

6. Negulescu, P.P., (1937), *Ceva despre Junimea, Convorbiri literare*.
7. Negulescu, P.P., (1938), *Ceva despre Maiorescu, în Convorbiri literare*.
8. Negulescu, P.P., (1941), *Conflictul generațiilor și factorii progresului* (extras), București.
9. Negulescu, P.P., (1943), *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică*, București.
10. Negulescu, P.P., (1978), *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni. Corespondența*, ed. Z. Ornea, Mihai, R. Bichis, București.
11. Negulescu, P.P., (1984), *Geneza formelor culturii*, București, Editura Eminescu.
12. Negulescu, P.P., (1986), *Filosofia Renașterii*, București, Editura Eminescu.
13. Negulescu, P.P., *Scrieri inedite*, I, Editura Academiei, București, 1969 (ediție îngrijită de Al. Posescu); idem, *Scrieri inedite*, II. *Destinul omenirii, vol. V*, Editura Academiei, București, 1971; *Scrieri inedite III, Istoria filosofia moderne. Problema ontologică*, Editura Academiei, București, 1972; *Scrieri inedite, IV. Problema cosmologică*, Editura Academiei, București, 1977, (ediții îngrijite de N. Gogoneață).
14. Petrescu, C., (1936), *Profesorul și gânditorul P.P. Negulescu*, în *Teze și antiteze*, București.
15. Speranția, E. (1967), *Figuri universitare*, București.